

TURIST- SKRÄPET

– Turismens effekt på avfallshantering
och nedskräpning i svenska kommuner

© Håll Sverige Rent

Rapporten är framtagen av Håll Sverige Rent och
Eva Maria Jernsand, Företagsekonomiska institutionen,
Handelshögskolan vid Göteborgs universitet 2025.

Citera gärna, men ange källan.

Foton: Darren Hamlin, Steven Erixon och Hålls Sverige Rent
Illustrationer: Johnny Dyrander och Håll Sverige Rent

Håll Sverige Rent
Rosterigränd 4, 117 61 Stockholm
08-505 263 00, info@hsr.se

www.hallsverige.se

FÖRORD..... 4

SAMMANFATTNING..... 5

BAKGRUND..... 6-9

Lagstifning att känna till..... 9

SYFTE, MÅL OCH MÅLGRUPP..... 10

GENOMFÖRANDE.....11-12

Deltagande kommuner & kommunala bolag..... 12

RESULTAT.....14-22

1. Typ av turism och dess påverkan.....14

2. Nedskräpningens karaktär.....16

3. Organisering, ansvar och samverkan.....18

4. Prövade åtgärder och goda exempel.....20

5. Synen på turistskatt och besöksavgifter..... 22

SLUTSATSER OCH IDENTIFIERADE BEHOV.....24-26

Avslutande reflektion.....25

Hur kan Håll Sverige Rent bidra i arbetet.....26

6. KÄLLOR.....28-29

Hur möter vi framtidens turism på ett hållbart sätt?

Vi glädjs över att turismen i Sverige växer – vår natur, våra kustlinjer, våra städer och fjäll har mycket att erbjuda både svenska och internationella besökare. Men där människor rör sig skräpas det också ner. Den ökade tillströmningen av turister innebär ett ökat tryck på våra gemensamma ytor – och på våra system för att hantera avfall och förebygga nedskräpning.

I delar av Europa har överturism lett till protester och politiska åtgärder – mot skräp, trängsel, vattenbrist och försämrad livsmiljö för invånarna. Med ett förändrat resmönster och ett allt varmare Sydeuropa kan vi vänta oss att fler söker sig norrut. Sverige är rustat med stora naturvärden – men ännu inte med det systematiska förebyggande arbete som krävs för att möta framtidens turism på ett hållbart sätt.

Nedskräpning är inte ett problem som löses med en enskild insats. Det krävs många parallella spår: utbildning som skapar goda vanor tidigt i livet, lagstiftning som motverkar felaktiga beteenden, rätt utformad infrastruktur

och – inte minst – en insikt om att frågan behöver vara en integrerad del av samhällsplaneringen.

Med den här rapporten vill vi på Håll Sverige Rent belysa problematiken – men framför allt inspirera till att arbeta med frågan. Genom att lyfta kommuners erfarenheter och visa på konkreta exempel hoppas vi bidra till ett lärande mellan orter, till nya lösningar och till en gemensam grund för förändring. Målet är att vi ska kunna stå väl förberedda och inte bli förfärade när turistströmmarna växer.

Vi vill rikta ett varmt tack till de kommuner som generöst har delat med sig av sina erfarenheter och perspektiv. Tillsammans kan vi utveckla ett mer harmoniserat, långsiktigt och effektivt arbete för att minska nedskräpningen – och öka både trivselen och stoltheten över våra besöksmål.

Johanna Ragnartz
VD Håll Sverige Rent

TURISMEN I SVERIGE växer och skapar både möjligheter och utmaningar för kommunerna. Den bidrar till lokal utveckling, men innebär också ett ökat tryck på infrastruktur, särskilt inom nedskräpning och avfallshantering. Den här rapporten syftar till att synliggöra hur turism påverkar nedskräpning och avfall i svenska kommuner, samt att lyfta fram behovet av hållbara och långsiktiga lösningar.

Rapporten bygger på intervjuer med representanter från 16 kommuner. Resultaten visar att turismens påverkan varierar beroende på geografi, säsong och typ av besökare. Fjällkommuner har ofta vinter- och sommarturism, medan kustkommuner upplever en kraftig ökning under sommaren. Den ökade tillströmningen av människor leder till större mängder avfall och mer nedskräpning, särskilt vid stränder, rastplatser och evenemang. Vanliga skräptyper är cigarettfimpar, snabbmatsförpackningar och glasflaskor. Flera kommuner beskriver att avfallssystemen ofta är dimensionerade för den bofasta befolkningen, vilket skapar problem under turistsäsong.

För att möta dessa utmaningar har kommunerna vidtagit olika åtgärder. Det handlar bland annat om förstärkt bemanning, tekniska lösningar som smarta soptunnor, och beteendepåverkande insatser som skyltning och kampanjer. Samverkan med näringsliv och ideella krafter spelar också en viktig roll.

Frågan om turistskatt eller andra typer av besöksavgifter väcker delade meningar. Vissa ser det som en möjlig finansieringslösning för att täcka ökade kostnader, medan andra uttrycker tveksamhet och betonar behovet av nationell samordning. Oavsett ståndpunkt är det tydligt att turismens påverkan på nedskräpning och avfall kräver mer strukturerade och långsiktiga arbetssätt.

Rapporten fungerar som ett kunskapsunderlag och en inspirationskälla för kommuner, företag och beslutsfattare som arbetar med hållbar utveckling, miljöfrågor och turism. Den visar att även enkla åtgärder kan göra stor skillnad, men att det krävs samverkan, resurser och politisk vilja för att skapa hållbara lösningar.

BAKGRUND

HÅLLBAR TURISM

Enligt Tillväxtverket (2016) omfattar turism människors sociala, kulturella och ekonomiska aktiviteter när de reser eller vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år, för fritid, affärer eller andra syften.

Världsturismorganisationen (UNWTO) definierar hållbar turism som en form av turism som tar full hänsyn till nuvarande och framtida ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser. Den syftar till att tillgodose behoven hos besökare, näringsliv, miljö och värdsamhällen (UNEP & UNWTO, 2005).

Forskning visar att turism spelar en viktig roll i samhällets hållbara omställning. Den påverkar och påverkas av flera av vår tids stora utmaningar, såsom klimatförändringar, miljöförstöring, digitalisering, samhällsbyggande, hälsa, välfärd och social rättvisa. Turismen kan bidra både positivt och negativt inom dessa områden. Hållbar turism kan ses som ett verktyg eller inriktning för att förändra samhällsstrukturer och beteenden, och därigenom stärka lokalsamhällets möjlighet att hantera förändringar och osäkerhet samt bidra till en långsiktigt hållbar utveckling.

TURISMEN VÄXER – både som global näring och som lokal verklighet. I takt med att fler reser för att uppleva natur, kultur och stadsmiljöer ökar också trycket på de platser som tar emot besökarna. På flera håll i Europa har protester blossat upp mot turismens negativa konsekvenser.

På Kanarieöarna har invånare protesterat mot överturismens konsekvenser för miljö och samhällsservice. I Barcelona har lokalbefolkningen tröttnat på massturismens effekter som trängsel, buller, stigande hyror och ökad nedskräpning och uttryckt sitt missnöje med slagord som "Tourists go home". I Palma de Mallorca har frustrationen lett till demonstrationer där invånare pekar på hur turismens expansion tränger undan både boende och vardagsliv. Även i Albanien, som på kort tid har utvecklats till en snabbt växande turistdestination, har lokalbefolkningen börjat uttrycka oro över stigande levnadskostnader och miljöproblem, inklusive nedskräpning och dumpning av byggavfall.

För att hantera turismens påverkan har många länder och städer infört olika typer av restriktioner eller avgifter.

Korttidsuthyrning av bostäder har begränsats eller förbjudits på flera håll och många populära destinationer har infört tidsbegränsningar för besök eller satt tak för antalet kryssningsfartyg som får lägga till. Böter för nedskräpning har införts i flera länder. I Sverige gäller sedan 2022 att även småskräp som cigarettfimpar, tuggummin eller godispapper kan leda till böter om det slängs på platser där allmänheten har tillträde eller insyn.

Turistskatter eller besöksavgifter blir allt vanligare och återfinns i städer som Barcelona, Venedig, Sevilla och Edinburgh. I Norge har regeringen nyligen infört en möjlighet för kommuner att, efter beslut i kommunfullmäktige och med en av departementet godkänd plan, ta ut en övernattningsavgift på tre procent av övernattningspriset. Avgiften kan gälla hela eller delar av året. Kommunerna uppmuntras att samarbeta med varandra och näringslivet ska ges möjlighet att lämna synpunkter på

planens utformning. Intäkterna får användas för att finansiera tjänster, natur- och kulturmiljöer, infrastruktur och byggnader, vilka är resurser som belastas mer vid ett ökat antal besökare, exempelvis i fjordar och nationalparker. Avgiften omfattar inte fritidsbåtar, husbilar, husvagnar och tält på campingplatser.

Även i Sverige växer diskussionen om turistskatt. Utmaningarna kopplade till turism i Sverige är exempelvis nedskräpning, trängsel, vattenbrist och ordningsproblem. I kommuner som Åre och Gotland minskar antalet folkbokförda skattebetalare, trots att antalet bostäder ökar. De positiva effekterna, som arbetstillfällen och företagande, anses inte fullt ut väga upp för de negativa konsekvenserna, och intäkterna fördelas ojämnt mellan invånarna. Protesterna i andra delar av Europa lyfts ofta fram som varnande exempel. I ett inslag från 2024 undersökte SVT Nyheter om kommuner vill att turistskatt ska tillåtas. De tillfrågade var styrande politiker i de 30 kommuner i Sverige som enligt Tillväxtverket har flest gästnätter per invånare. Av de 22 kommuner som svarade ansåg hälften att en turistskatt eller liknande vore positivt.

Samtidigt visar en attitydundersökning från Visit Sweden 2023 att svenskar generellt är mycket positiva till turister. Nio av tio stockholmare är till exempel glada över att det kommer besökare till staden och många svenskar vill att den egna hemorten ska satsa mer på att attrahera turism. Den positiva inställningen utgör en viktig grund för att kunna utveckla hållbara modeller som både välkomnar besökare och skyddar lokala värden.

En rapport från Visita 2025 visar att turismen genererar mer skatteintäkter än den kostar för kommunerna. En turistskatt bedöms kunna leda till minskad efterfrågan, vilket i sin tur riskerar att minska både turismens tillväxt och de totala skatteintäkterna. Istället för att införa turistskatt föreslår Visita att det ekonomiska återflödet till besöksnäringsskommuner stärks genom andra metoder. Bland förslagen finns att återföra momsintäkter från turismkonsumtion till den kommun där konsumtionen sker (momsväxling), att återföra den allmänna löneavgiften till den kommun där arbetet utförs, eller att kommunalskatten delas mellan arbetskommun och folkbokföringskommun. En ytterligare

åtgärd kan enligt Visita vara att belöna kommuner som hanterar turismbelastning effektivt, exempelvis genom ett prestationsbaserat tillägg.

Oavsett ståndpunkt i skattedebatten sätter turismen press på lokalsamhällen och inte minst på avfallssystemen. Under sommarmånaderna eller skidveckorna kan en kommun få sin befolkning dubblad, ibland tredubblad. Det innebär höga krav på sopkärl, renhållning, återvinningsstationer och toaletter, resurser som i många fall är dimensionerade efter antalet invånare och inte antalet tillfälliga gäster.

Ökad nedskräpning är en konkret följd av fler besökare och högre belastning på lokala resurser. Det påverkar både hur platser upplevs och hur de fungerar. Samtidigt kan det finnas begränsad uppföljning och brist på anpassade system för att hantera turismens specifika påverkan på avfall och renhållning. Även om kunskap finns lokalt, saknas ibland resurser och verktyg för att omsätta den i praktiken, särskilt i mindre kommuner med stora säsongsvariationer.

LAGSTIFTNING ATT KÄNNA TILL

SKRÄPBOTEN

Det är olagligt att skräpa ner i Sverige. Den som skräpar ner kan få böter eller fängelse om nedskräpningen är mer omfattande.

"Kapitel 15, paragraf 26 miljöbalken

Ingen får skräpa ned utomhus på en plats som allmänheten har tillträde eller insyn till."

Mindre nedskräpning, som till exempel om man kastar ett enstaka skräp på gatan, kan leda till en **skräpbot** på 800 kr. Sedan den 1 januari 2022 ingår även mindre skräp som fimpar eller tuggummin i skräpboten, något de inte gjorde från början.

"Kapitel 29, paragraf 7a miljöbalken

Den som begår en gärning som avses i 7 § döms för nedskräpningsförseelse till pennigböter, om nedskräpningen är att anse som mindre allvarlig."

ENGÅNGSPLASTDIREKTIVET

2019 beslutade EU om ett nytt direktiv som ska minska plasten i havet och på land, och vara ett steg mot en mer cirkulär ekonomi. Direktivet kallas *Engångsplastdirektivet* och trädde i kraft inom EU 3 juli 2021. Direktivet fokuserar på de produkter som i störst omfattning hittats som nedskräpning på land och i hav. Sedan 1 januari 2022 har en rad krav, mål och förbud införts i Sverige för att minska på engångsplast, men också på engångsartiklar överlag. Några exempel på regeländringar är:

- Förbud mot vissa engångsplastprodukter, som bestick, tops, sugrör samt frigitförpackningar för take away.
- Mål för minskad förbrukning av bland annat muggar och matlådor i engångsplast med 50 procent till 2026 jämfört med 2022.
- Nedskräpningsavgift införs där producenter av de produkter som skräpar ner mycket betalar en årsavgift till Naturvårdsverket.

SYFTE, MÅL OCH MÅLGRUPP

RAPPORTENS SYFTE är att synliggöra hur turism påverkar nedskräpning och avfall i svenska kommuner, samt att lyfta fram behovet av hållbara och långsiktiga lösningar inom avfallshantering.

Målen är att:

- Identifiera skillnader i turismens karaktär och omfattning mellan olika kommuner.
- Belysa hur turism påverkar nedskräpning i olika miljöer och under olika säsonger.
- Beskriva hur kommuner organiserar och anpassar sin avfallshantering för att möta turismens krav.

- Presentera och analysera lösningar och arbetssätt som används eller diskuteras för att minska nedskräpning och förbättra hanteringen av avfall.
- Fungera som ett kunskapsunderlag och en inspirationskälla för framtida åtgärder genom att ge en samlad bild av nuläget och möjliga vägar framåt.

Rapporten riktar sig till kommuner, företag och andra aktörer som påverkas av ett ökat antal turister och besökare. Den vänder sig även till beslutsfattare på nationell, regional och lokal nivå som arbetar med hållbar utveckling, miljöfrågor, samhällsplanering och turism.

DENNA RAPPORT BASERAS på kvalitativa intervjuer med representanter från 16 kommuner, genomförda under våren 2025. Urvalet av kommuner baserades på statistik från Tillväxtverkets portal om turism, där vi valde ut de kommuner med flest gästnätter per invånare.

Inom varje kommun identifierades relevanta nyckelpersoner såsom avfallschefer, enhets- och avdelningschefer, samordnare samt arbetsledare med ansvar för skräp- och avfallshantering. Intervjuförfrågningar skickades via e-post till utvalda personer. Dessutom spreds en allmän förfrågan om medverkan via flera nyhetsbrev inom Håll Sverige Rents kommunnätverk, där 161 av Sveriges 290 kommuner i dagsläget är medlemmar. Detta resulterade i återkoppling från ett flertal kommuner.

GENOMFÖRANDE

Totalt genomfördes 14 intervjuer, varav en kommun valde att besvara frågorna skriftligt. En av de intervjuade personerna arbetade i tre olika kommuner (i det gemensamma driftsbolaget), vilket innebär att totalt 16 kommuner representeras i rapporten. Intervjuerna genomfördes digitalt via Microsoft Teams och varade mellan 45 och 60 minuter. Samtliga intervjuer spelades in efter godkännande från deltagarna, transkriberades automatiskt via Teams och renskrevs manuellt.

Inför varje intervju fick deltagarna tillgång till frågeunderlaget för att kunna förbereda sig. I fyra fall deltog två personer från samma kommun, vilket bidrog till att fler perspektiv och erfarenheter kunde lyftas fram.

Materialet analyserades tematiskt, där resultaten kategoriserades och kompletterades med förklaringar och konkreta exempel från de medverkande kommunerna.

DELTAGANDE KOMMUNER & KOMMUNALA BOLAG

Arjeplog, VA & Renhållning.
Intervju 7 maj.

Berg, Bräcke, Härjedalen, Vatten och miljöresurs (kommunalt driftbolag).
Intervju 6 maj.

Borgholm, Borgholm Energi.
Intervju 26 mars.

Gotland (skriftlig),
Region Gotlands park- och trafikavdelning samt avfallsavdelning.
Skriftliga svar 14 mars.

Haninge, Kommunstyrelsen.
Intervju 20 mars.

Jönköping, Tekniska kontoret Gata/
Park/Skog. Intervju 6 maj.

Kalmar, Enhet gata. Intervju 15 maj.

Kiruna, Tekniska Verken i Kiruna.
Intervju 17 mars.

Leksand, Leksandsbostäder AB.
Intervju 6 mars.

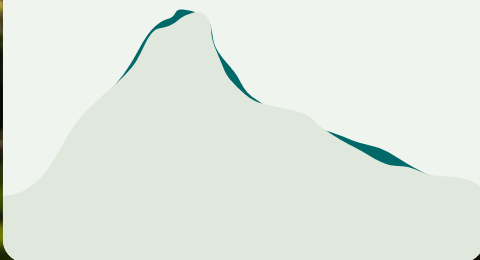
Malmö, Serviceförvaltningen.
Intervju 2 maj.

Simrishamn, Offentliga miljöer,
Samhällsbyggnadsförvaltningen
och ÖKRAB (Österlens Kommunala
Renhållnings AB). Intervju 21 mars.

Tingsryd, Utvecklingsavdelningen.
Intervju 10 mars.

Varberg, Hamn- och gatuförvaltningen.
Intervju 10 april.

Åre, Arbetsmarknadsenheten.
Intervju 17 mars.

1. Variationer i svensk turism

Turismen i svenska kommuner varierar beroende på geografi, säsong och infrastruktur. Vanliga former inkluderar sommarboende, fritidshus, camping, naturturism och evenemangsturism såsom konserter, festivaler och idrottsevenemang. Turismen medför ökad belastning på infrastruktur som vatten, avlopp och avfallshantering. Vissa former, som husbilsturism och fricamping innebär särskilda utmaningar då de kan sakna tillgång till fasta avfallsstationer. Samtidigt ses turismen som en viktig ekonomisk tillgång.

1.1 Olika typer av turism

Turismen skiljer sig mellan olika delar av landet. Fjällkommuner som Åre och Härjedalen har en stark vinterturism kopplad till skidåkning och andra vinteraktiviteter, men upplever också en växande sommarturism med fokus på cykling och evenemang. I Åre nämns att antalet sommarbesökare ökat markant, och skillnaden mellan vinter- och sommarsäsong har minskat vilket tyder på en utveckling mot året runt-turism. I norra Sverige, exempelvis Arjeplog och Kiruna, dominerar naturturism, jakt, fiske och friluftsliv. Arjeplog utmärker sig dessutom som ett globalt centrum

för biltestturism, och området lockar även många husbilsturister och fricampare.

Kustkommuner som Borgholm, Simrishamn och Varberg präglas av intensiv sommarturism med bad, camping och fritidshus. Här är trycket som störst under juni till augusti, och kommunerna beskriver en tredubbling eller mer av befolkningen under dessa månader. I Borgholm är det inte ovanligt att invånarantalet ökar från cirka 10 000 till över 70 000 under sommaren. Haninge, som är en skärgårdskommun, har också ett högre besöksstryck sommartid. Även i Malmö märks turismen, särskilt vid stränderna i Västra Hamnen och vid Ribersborg.

I södra inlandet, som Tingsryd, är turismen mer spridd och kopplad till naturupplevelser, främst kring sjön Åsnen, som nyligen blivit nationalpark. Här lockas främst utländska besökare från Tyskland, Danmark och Nederländerna, vilket skapar särskilda utmaningar kring exempelvis kunskap om allemansrätten och brandsäkerhet.

Kommuner som Jönköping och Kalmar upplever turism främst i vissa delar, som Gränna och Visingsö i Jönköping, eller

stadsparken och slottet i Kalmar. Här är det ofta evenemang och kulturella attraktioner som drar besökare, snarare än naturturism. Gotland är ett tydligt exempel på evenemangsdriven turism, med högt besöksstryck under Almedalsveckan, Stockholmsveckan och Medeltidsveckan.

Intervjuerna visar att turismen i Sverige präglas av både säsongsvariationer och geografiska skillnader. Fjäll, kust, inland och stad har alla sina unika utmaningar och möjligheter.

1.2 Turismens påverkan på avfallshantering och nedskräpning

Turismens effekter på avfallsmängd och nedskräpning är påtaglig i många kommuner, men varierar beroende på plats, säsong och typ av besökare. I kustkommuner som Borgholm, Simrishamn och Varberg ökar avfallsmängderna kraftigt under sommaren, medan fjällkommuner som Åre och Härjedalen har toppar både vinter- och sommartid. Den ojämna belastningen ställer höga krav på både logistik, bemanning och flexibilitet.

Region Gotland är ett tydligt exempel på hur kommuner behöver anpassa sin avfallshantering efter säsongsvariationer. Under sommaren ökar tömningsfrekvensen av papperskorgar från en gång i veckan till två gånger om dagen. Personalstyrkan förstärks från cirka 90 timmar per vecka vintertid till ungefär 755 timmar per

vecka sommartid. Även Leksand ökar sin städning under högsäsong, från 2–3 gånger i veckan till daglig städning, inklusive helger.

För flera kommuner är infrastrukturen ofta anpassad för en liten, fast befolkning, vilket skapar betydande utmaningar under turistsäsongen. Detta gäller inte bara nedskräpning utan även en ökad belastning på vatten- och avloppssystemen. Arjeplog och Kiruna är två av Sveriges största kommuner till ytan, vilket innebär att kostnaderna för att bygga ut och underhålla infrastrukturen ofta handlar om att dra ledningar över mycket stora avstånd, något som gör systemen både dyra och sårbara.

Intervjuerna visar att turismen innebär både möjligheter och utmaningar. Den skapar intäkter och liv i kommunerna, men kräver också investeringar i avfallshantering, infrastruktur och personal. Flera kommuner upplever att de har god kontroll tack vare väl inarbetade rutiner, förstärkt bemanning under högsäsong och anpassade lösningar för olika typer av evenemang och besökare. Andra efterfrågar bättre samordning, tydligare ansvarsfördelning och långsiktiga lösningar, särskilt i kommuner med stark säsongsvariation eller begränsade resurser. Ett gemensamt behov är att anpassa avfallshantering och infrastruktur efter det faktiska antalet personer som vistas på platsen, något som kan begränsas av ekonomiska resurser.

2. Nedskräpningens karaktär

För vissa kommuner ökar avfallsmängderna och även nedskräpningen markant under högsäsonger och kan orsakas av både turister och invånare. Vanligt förekommande skräp är cigarettfimpar, glas och olika snabbmatsförpackningar som pizzakartonger. Nedskräpningen är särskilt påtaglig vid stränder, rastplatser och evenemang.

2.1 Var och när nedskräpning sker

Kommunerna beskriver att nedskräpning ofta uppstår där avfallssystemet inte är anpassat till det verkliga behovet. Överfulla papperskorgar i områden med hög genomströmning av människor är ett återkommande problem. När kärlen är fulla lämnas skräp ofta bredvid, vilket i sin tur lockar fåglar och andra djur som sprider skräpet vidare. Ett vanligt exempel är pizzakartonger som snabbt fyller mindre kärl, vilket gör att annat avfall hamnar på marken.

Vanliga skräptyper under högsäsong är snabbmatsförpackningar, glasspapper, cigarettfimpar och portionssnus. Dessa förekommer ofta i centrum, vid restaurangstråk, stränder, turiststråk och picknickområden. I vissa kommuner, som Arjeplog och Gotland, nämns också

glasflaskor som något som ökar under turistsäsongen.

Evenemangsturism skapar särskilda toppar i avfallsmängder, något som har nämnts av bland annat Leksand, Gotland, Kalmar och Åre. I Leksand krävs ett 20-tal personer för att städa efter midsommarfirandet. I Åre lägger kommunen 150 timmar på skräpplockning under Höstmarknaden. Kalmar gör särskilda insatser inför evenemang som Ironman, stadsfesten och konserter. Inför VM i agility i Kalmar 2025 planeras extra hundlatriner, ett exempel på hur kommunen försöker ligga steget före och anpassa avfallshantering efter typ av besökare.

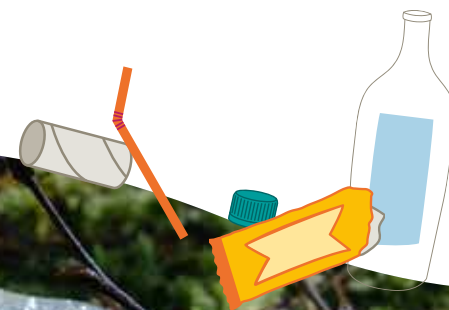
En särskild utmaning är turister som inte är knutna till någon fast plats, som husbilsturister och fricampare. Dessa har ofta begränsad tillgång till avfallslösningar och lämnar ibland sopor på rastplatser eller i privata kärl. I en kommun ledde dumpning av grävatten från husbilar till förhöjda bakteriehalter i badvatten, vilket tvingade kommunen att stänga badplatser. Som en motåtgärd har man nu inrättat särskilda tömningsstationer.

Flera kommuner rapporterar också om nedskräpning och dumpning vid återvinningsstationer eller vanliga sopkärl, särskilt i samband med att fritidsboende lämnar sina sommarhus eller när husbilägare reser vidare. Härjedalen, Kiruna och Simrishamn berättar att allt från lampor till elektronik som radio- och TV-apparater kan lämnas på fel plats, vilket skapar problem för både drift och miljö.

2.2. Turist eller invånare?

Få kommuner har systematiska mätningar som särskiljer turisternas avfall från det som genereras av invånare, och vilken typ av avfall det rör sig om. Åre är en kommun som har tagit fram detaljerad statistik över avfallsmängder på kommunal mark. Där rapporteras till exempel 75 ton skräp som plockas från marken och 2,8 ton cigarettfimpar. Dessa siffror ger en konkret bild av belastningen som turismen kan medföra. I andra kommuner finns en upplevelse av att mängderna har planat ut efter pandemin, men det saknas ofta data för att bekräfta detta.

Flera kommuner uttrycker behov av bättre verktyg för att följa upp avfallsmängder och fraktioner kopplade till turism, både för att kunna planera resurser mer träffsäkert och för att kunna kommunicera med invånare, politiker och näringsliv om faktiska behov och kostnader. Några nämner också att nationellt stöd eller gemensamma riktlinjer för mätning och rapportering skulle underlätta. Samtidigt finns det kommuner som menar att de redan har tillräcklig lokal kännedom och erfarenhet för att dimensionera sina insatser, och inte ser behov av mer detaljerad statistik.

3. Organisering, ansvar och samverkan

Avfallshantering i kommunerna är ofta uppdelad mellan olika aktörer, där kommunala bolag ansvarar för hushållsavfall och återvinningsstationer, medan tekniska förvaltningar eller arbetsmarknadsenheter hanterar skräp i det offentliga rummet. Flera kommuner använder arbetsmarknadsåtgärder eller sommarjobbare för att förstärka bemanningen under turistsäsongen. Samverkan med näringsliv och ideella krafter kan variera.

3.1 Ansvarsfördelning och finansiering

Organiseringen av avfalls- och skräphanteringen skiljer sig åt mellan kommuner, men vissa mönster återkommer. Det är vanligt att tekniska förvaltningar ansvarar för renhållning av offentliga miljöer, medan kommunala bolag eller upphandlade entreprenörer hanterar hushållsavfall, återvinningsstationer och återvinningscentraler. Flera kommuner använder arbetsmarknadsåtgärder för enklare renhållningsuppgifter. I Åre sköts parkmiljö och skräpplockning

av arbetsmarknadsenheten på uppdrag av tekniska kontoret, vilket ger både sysselsättning och flexibilitet. Malmö, Gotland och Varberg är exempel på kommuner som förstärker bemanningen under sommaren med hjälp av sommarjobbare.

I de flesta kommuner finansieras hanteringen av hushållsavfall och återvinningscentraler via taxor. Renhållning i det offentliga rummet, som gator, parker och turistområden, täcks däremot av skattemedel inom ramen för kommunens driftbudget. Under turistsäsong ökar kostnaderna, men särskilda budgetposter för turismrelaterat avfall är ovanliga. Flera kommuner beskriver att städning ibland sker på bekostnad av andra verksamheter, som park- eller gatuskötsel. Samtidigt finns exempel på kommuner som balanserar kostnaderna genom planering eller genom att ta höjd i budgeten.

3.2 Näringslivets roll i problembild och lösningar

Näringslivet spelar en dubbel roll i frågan om turismrelaterat avfall. Å ena sidan är många företag beroende av turismen och bidrar till att skapa attraktiva miljöer.

Å andra sidan upplever flera kommuner att vissa verksamheter, särskilt säsongsbundna eller tillfälliga, inte alltid tar sitt ansvar för avfallshantering. Det kan handla om bristande sortering, otillräckliga avfallslösningar eller att avfall lämnas på felaktiga platser.

Samtidigt finns goda exempel på företag som tar ett aktivt ansvar. I Åre är destinationsbolaget en viktig aktör som samordnar insatser och kommunikation kring skräpplockning. I Malmö kontaktar företag kommunen för att arrangera egna skräpplockardagar, där kommunen bistår med material och upphämtning. I Tingsryd engagerar sig näringsidkare i Åsnenområdet i att informera gäster om allemans-rätten och vikten av att inte skräpa ner, eftersom naturens kvalitet är avgörande för deras verksamhet.

Flera kommuner ser en potential i att utveckla samarbetet med näringslivet ytterligare, men pekar på behovet av resurser, tydliga kontaktvägar och politisk vilja. Några efterlyser att avfallsfrågor inkluderas i dialogmöten med turistnäringen, vilket sällan sker i praktiken. Det finns också en önskan om att ansvar och kostnader för avfall i

samband med evenemang ska delas mer rättvist mellan arrangörer och kommun.

3.3 Ideella krafter och föreningsliv som resurs

Föreningar och ideella krafter spelar en viktig roll i många kommuners arbete, både året runt och i samband med turistsäsongen. Skräpplockardagar är ett vanligt inslag, ofta i samarbete med skolor, idrottsföreningar eller byalag. I Åre engagerar sig bland annat destinationsbolaget, byföreningar och idrottsföreningar i organiserade insatser, där kommunen bistår med transporter och material. Även Kalmar, Jönköping och Leksand nämner återkommande skräpplockardagar för föreningar och skolverksamheter.

Kommuner som Kalmar, Leksand och Haninge arrangerar även interna skräpplockardagar där kommunens egen personal deltar. I Borgholm nämns en grupp kvinnor som ideellt plockar skräp året runt, en insats som man gärna stöttar. I Simrishamn och Malmö förekommer det att föreningar eller företag kontaktar kommunen för att få material och hjälp med upphämtning av skräp efter egna insatser.

4. Prövade åtgärder och goda exempel

Flera kommuner har testat olika tekniska lösningar, beteendepåverkande insatser och praktiska anpassningar för att minska nedskräpning i samband med turism. Även om systematisk uppföljning kan saknas, finns flera exempel på åtgärder som upplevts som framgångsrika.

4.1 Tekniska lösningar och praktiska anpassningar

Många kommuner har infört tekniska lösningar för att effektivisera avfallshanteringen och möta turistsäsongens utmaningar. I Varberg har nedgrävda avfallsbehållare på badplatserna minskat mängden skräp utanför kärnen avsevärt. Kalmar och Malmö använder så kallade Big Belly-kärl som komprimerar avfallet och skickar larm när de är fulla, vilket har lett till färre onödiga tömningar och bättre resursanvändning.

Malmö har även testat eldrivna handblåsare för att samla skräp, maskiner för att tvätta papperskorgar

och utrustning för att ta bort tuggummi. Ett mer kreativt initiativ är soptunnor som spelar upp humoristiska röstmeddelanden för att uppmuntra fler att slänga skräp – ett koncept som även testats i Jönköping, där sjungande soptunnor på badplatser visat sig särskilt effektiva bland barn och unga.

Flera kommuner har också anpassat sina rutiner för att hantera den ökade belastningen under högsäsong. I Borgholm kör sopbilar tidigt på morgonen för att undvika trafikstockningar, Kalmar har infört särskilda städrundor till badplatser under sommaren, och Leksand förstärker med containrar under midsommarhelgen. I Leksand har även förbättrad planering och ökad medvetenhet bidragit till minskad nedskräpning jämfört med tidigare år.

Flera kommuner betonar att nedskräpning inte enbart handlar om brist på infrastruktur, utan också om beteenden och attityder. Det finns exempel på att skräp lämnas på marken trots att en papperskorg finns bara några meter bort. I vissa fall handlar det

om slarv eller okunskap, i andra om att kärnen är svåra att hitta eller redan fulla. Kommunerna arbetar därför inte bara med att sätta ut fler kärl, utan också med strandvårdar, skyltning och dialog för att påverka beteenden.

En annan aspekt som nämns av flera kommuner är att en ren miljö spelar en viktig roll i att förebygga nedskräpning. I Åre nämns att rena återvinningsstationer tenderar att uppmuntra till bättre beteende, medan smutsiga platser tenderar att dra till sig mer skräp. Denna observation ligger i linje med teorin om "broken windows", där oordning föder mer oordning. Flera kommuner arbetar därför aktivt med att snabbt åtgärda även mindre nedskräpning, för att undvika att problemen växer.

4.2 Strategier för att minska trycket

Utöver tekniska och praktiska lösningar har vissa kommuner börjat arbeta med att sprida ut besökare för att minska belastningen på särskilt utsatta platser. I Åre nämns detta som en möjlig strategi för att minska trycket på infrastruktur och belastning under högsäsong. Genom att styra besöksflöden till mindre kända platser eller andra tider på dygnet kan belastningen jämnas ut och behovet av omedelbara insatser minska.

Även i Härjedalen finns tecken på en liknande utveckling. Kommunen har infört ett detaljplanestopp i det hårt belastade området Vemdalskskalet, vilket är ett tydligt exempel på hur planeringsverktyg kan användas för att bromsa ytterligare exploatering i redan ansträngda områden. Samtidigt investerar kommunen i utbyggd VA-infrastruktur i andra delar av kommunen, vilket möjliggör fortsatt turismutveckling där belastningen är lägre. Detta visar att kommunen aktivt styr den geografiska fördelningen av turismen, även om det inte alltid benämns som en formell strategi.

Parallellt arbetar privata aktörer, som Skistar, som driver anläggningar i flera fjällkommuner, med att fördela besökare mellan olika destinationer. I Vemdalen försöker man till exempel styra gäster mot Klövsjö, där trycket är lägre. Tillsammans visar detta hur både offentliga och privata aktörer kan bidra till en mer hållbar användning av infrastruktur och naturmiljöer genom att sprida turismen geografiskt.

5. Synen på turistskatt och besöksavgifter

Frågan om turistskatt eller besöksavgifter är splittrad. Vissa ser det som en nödvändighet för att täcka ökade kostnader, särskilt inom VA och avfallshantering. Andra är mer skeptiska, med hänvisning till konkurrensnackdelar, administrativt krångel och osäkerhet kring hur intäkterna skulle användas. Frågan anses också främst vara politisk.

5.1 Argument för och emot skatter/avgifter

Flera kommuner lyfter behovet av nya finansieringsmodeller för att täcka de ökade kostnader som turismen medför, inte minst inom vatten, avlopp och avfallshantering. I områden med kraftiga säsongstoppar beskrivs utmaningen i att behöva dimensionera infrastrukturen för kortvariga men intensiva perioder, vilket leder till stora investeringar som i dagsläget ofta finansieras av den bofasta befolkningen.

Samtidigt finns en utbredd uppfattning att eventuella avgifter måste öronmärkas för turismrelaterade kostnader för att uppfattas som legitima. Det finns också en oro för att avgifter skulle skapa administrativa utmaningar och förväntningar på service, exempelvis avfallshantering i avlägsna områden, som det inte alltid finns praktiska eller ekonomiska förutsättningar att möta.

Vissa menar att det redan sker viss ekonomisk återföring via exempelvis fastighetsavgifter från fritidshusägare, och att det kan vara mer effektivt att utveckla befintliga system istället för att införa nya. Majoriteten påpekar också att frågan i grunden är politisk och sällan drivs vidare på tjänstemannanivå.

5.2 Behov av samordning och nationellt stöd

Flera kommuner uttrycker oro för att lokala avgifter skulle skapa konkurrensnackdelar mellan kommuner, särskilt om avgifterna inte införs samordnat. Därför efterlyses nationella modeller eller statligt stöd som kan säkerställa att intäkter från turism återförs till de verksamheter som påverkas mest, som avfallshantering och VA och infrastruktur.

Det betonas också att avgifter inte bara införs, utan kopplas till konkreta förbättringar i den lokala

miljön, exempelvis fler toaletter eller bättre renhållning. Legitimiteten i avgiftssystemet hänger nära samman med synliga resultat.

Sammanfattningsvis visar intervjuerna att frågan om turistskatt är en fråga som kräver flera olika perspektiv. En gemensam nämnare är att många kommuner efterlyser mer kunskap, vägledning och samordning, både för att kunna fatta välgrundade beslut och för att säkerställa att turismen kan fortsätta bidra till lokal utveckling utan att belasta den kommunala ekonomin oproportionerligt.

SLUTSATSER OCH IDENTIFIERADE BEHOV

RAPPORTEN VISAR att många kommuner står inför liknande utmaningar när det gäller avfall och nedskräpning kopplat till turism, men att förutsättningarna varierar beroende på plats, säsong och typ av besökare. Följande behov och slutsatser har identifierats:

- **Olika kommuner – olika stödbehov**

Mindre kommuner med begränsade resurser och stora säsongsvariationer kan påverkas i högre grad. Till skillnad från större städer, som ofta har kapacitet att "svälja" en ökad belastning, påverkas mindre orter mer direkt. Här behövs ökad prioritering, stöd och samordning.

- **Behov av styrning och långsiktighet**

Flera kommuner beskriver att det saknas tydliga strategier eller styrdokument för hur nedskräpning och avfall kopplat till turism ska hanteras. Ett mer strukturerat och långsiktigt arbetssätt kan bidra till en mer effektiv hantering.

- **Samverkan är avgörande**

God samverkan mellan kommuner, näringsliv, föreningar och utförare är en nyckel till framgång. Det behövs till exempel tydlig ansvarsfördelning, kontinuerlig dialog och gemensamma initiativ.

- **Insatser måste anpassas lokalt**

Behov och lösningar skiljer sig mellan kustkommuner, fjällkommuner, och evenemangsdrivna destinationer. Åtgärder bör utformas utifrån lokala förutsättningar och besöksmönster.

- **Turistskatt som möjlig lösning, men politiskt känslig**

Turist- och besöksavgifter är en möjlig lösning för att finansiera ökade kostnader i kommuner med stora säsongsstoppar. Samtidigt uttrycker flera intervjupersoner tveksamhet, och frågan upplevs som politiskt känslig och svår att driva lokalt utan nationellt stöd.

- **Små medel kan ge stor effekt**

Enkla och kostnadseffektiva åtgärder, som rätt typ av avfallskärl, tillgång till enkla redskap vid skräpplockning, och tydlig kommunikation kan göra stor skillnad, särskilt i samarbete med näringsliv och arrangörer.

Avslutande reflektion

"Så länge vi har många besökare så kommer vi ha mycket skräp att ta hand om."

Detta enkla, men träffsäkra citat från en intervju sammanfattar kärnan i rapportens budskap. Turismen skapar liv, rörelse och viktiga intäkter, men också en konkret och påtaglig påverkan på lokalsamhällets resurser.

Avfall och nedskräpning är inte bara en praktisk fråga, utan en spegel av hur vi organiserar, prioriterar och fördelar ansvar i ett samhälle där tillfälliga besökare och fastboende delar samma ytor.

Att hantera turismens avfall är därför inte en isolerad teknisk uppgift, utan en del av en större fråga om hållbarhet, kapacitet och rättvisa. Hur många besökare kan en plats ta emot utan att det går ut över miljön, infrastrukturen och livskvaliteten för de som bor där? Hur säkerställer vi att kostnaderna fördelas rättvist och att lösningarna är långsiktiga?

Så länge turismen växer, behöver också vår förmåga att hantera dess konsekvenser växa i takt. Det kräver samverkan, styrning, resurser och en vilja att se skräpet som en del av helheten.

HUR KAN HÅLL SVERIGE RENT BIDRA I ARBETET?

HÅLL SVERIGE RENT HAR har stor erfarenhet av processtöd och kan vara till hjälp i val av åtgärd och konkreta insatser som baseras på den lokala problembilden och lokala förutsättningar. Nedan kommer några förslag på åtgärder som Håll Sverige Rent kan vara till hjälp med.

Skräpmätning

En skräpmätning är en bra metod och åtgärd för att öka kunskapen kring hur mycket skräp som finns, vilken typ av skräp det är och var skräpet kommer ifrån. Skräpmätningar ökar kunskapen om skräpet. Skräpmätningar bidrar även till effektmätning av åtgärder. Skräpmätningar, i kombination med platsanpassade åtgärder, ger resultat.

Påsholk

En påsholk är ett roligt och fint sätt att uppmuntra naturens besökare till att ta hand om sitt eget (och ibland andras) skräp på rätt sätt. Påsholken gör sig bra på platser i naturen där många besökare rastar eller passerar.

Fimpomat

En fimpomat är en interaktiv askkopp utrustad med en fråga samt två separata fack med olika svarsalternativ där rökare röstar med sin cigarettfimp. När en stor del av nedskräpningen utgörs av fimpar är utplacering av fimpomater en lämplig åtgärd.

Dekaler mot nedskräpning

Dekaler är informationsmaterial som kan klistras fast på olika typer av ytor i syfte att nå ut med budskap till olika målgrupper. Dekaler kan exempelvis klistras fast på papperskorgar, fimpomater eller på lämplig hårdgjord yta. Dekaler används ofta som en nudgingåtgärd för att påverka människor att göra mer önskvärda val i beslutssituationer, utan att vara tvingande.

Håll Sverige Rents kampanjer

Håll Sverige Rent genomför årligen flera kampanjer, bland annat *Skräpplockardagarna* och *Hela Sverige plockar skräp*. Kampanjerna är ett bra tillfälle att kunna engagera kommunens medborgare i skräpfrågan.

Fler exempel på åtgärder kan hittas i Håll Sverige Rents Åtgärdsguide som är framtagen för aktörer som vill minska och förebygga nedskräpning i havet, naturen och staden. Åtgärdsguiden innehåller åtgärder som Håll Sverige Rent har varit med och utvecklat och testat, men även andra inspirerande, och beprövade, åtgärder. Läs mer och hitta fler åtgärder på hsr.se/atgardsguiden.

EXEMPEL PÅ SAMARBETEN

Håll Bohuslän Rent

Håll Bohuslän Rent är ett samarbete mellan Västkuststiftelsen, Håll Sverige Rent, Turistrådet Västsverige och Bohusläns kommuner genom Ett enat Bohuslän. Syftet med samarbetet är att skapa bättre förutsättningar för ett renare och mer hållbart Bohuslän, både i skogen, i staden, längs kusten och i skärgården.

I skärgården hjälps vi åt

– ett pantprojekt

Håll Sverige Rent, Coca-Cola i Sverige, Pantamera och Kungliga Svenska Segel Sällskapet (KSSS) samarbetar för att öka insamlingen av pant och minska nedskräpning på Sandhamn i Stockholms skärgård. Projektet arbetar bland annat med kommunikation och fler insamlingsställen.

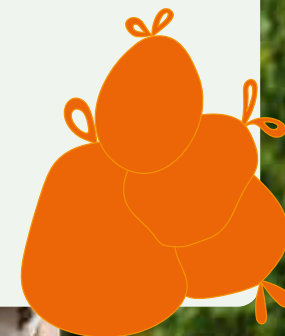
Svenska Turistföreningen (STF)

– skräpfritt fjäll

Håll Sverige Rent och STF har sedan 2017, mätt skräpet längs vandringsleder vid Storulvån, och sedan 2020 även vid Kebnekaise, Grövelsjön, Helags och Sylarna. STF och Håll Sverige Rent har även placerat ut ett tiotal påsholkar längs populära vandringsleder. Besökare kan där ta med sig en gratis påse för att på enkelt sätt få med sig sitt och andras skräp tillbaka.

KOMMUNNÄTVERKET

Genom ett medlemskap i Håll Sverige Rents kommunnätverk får kommuner kunskap och stöd i sitt arbete inom hållbar utveckling. Medlemskapet bidrar också till att stärka kommunens miljöprofil och att kommunen tar ett stort ansvar i nedskräpningsfrågan. Idag är mer än hälften av Sveriges kommuner medlemmar i nätverket.

F

Forsberg, E. (2025). Massiva protester på Kanarieöarna. *Aftonbladet*, 18 maj. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/wg2dKP/stora-prostester-mot-turismen-pa-kanarieoarna-kerstin-varnades>

H

Høen Bustos, E. (2025). Turisterna som invaderar Gotland borde betala för sig. *Dagens Nyheter*, 28 juni. <https://www.dn.se/ledare/emma-hoen-bustos-turisterna-som-invaderar-gotland-borde-betala-for-sig/>

I

Iselidh, A., & Lindgren, J. (2024). Varannan turistkommun vill beskatta turister: "Tror inte några kronor avskräcker", *SVT Nyheter*, 15 juli. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/dalarna/varannan-turistkommun-vill-beskatta-turister-tror-inte-nagra-kronor-avskrackar>

J

Jernsand, E.M., Björner, E. & Rinaldi, C. (2024). *Hållbar turism – vad är det?* Rapport 2024:01, Centrum för Turism vid Göteborgs universitet. <https://hdl.handle.net/2077/84405>

M

Madden, D. (2025). These countries are taking extreme action to tackle overtourism. *Forbes*, 29 januari. <https://www.forbes.com/sites/duncanmadden/2025/01/29/these-countries-are-taking-extreme-action-to-tackle-overtourism/>

N

Naturvårdsverket (2024). *Nedskräpning* <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/avfall/avfallslag/nedskrapning/> [2025-06-28]

Norges regering (2025). *Ny lov om besøksbidrag*. Pressmeddelande 20 juni. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-lov-om-besoksbidrag/id3110146/>

R

Risenfors, K. (2025). Albanien lockar rekordmånga besökare – väcker oro bland lokalbefolkningen, *Göteborgs-Posten*, 3 juni. <https://www.gp.se/nyheter/varlden/albanien-lockar-rekordmanga-besokare-vacker-oro-bland-lokalbefolkningen-.d4c2c952-3cdc-47a8-b16f-e38f0ae3332e>

S

Sveriges riksdag (1998). *Miljöbalk (SFS 1998:808)*. Stockholm: Sveriges riksdag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808/

Sjödin, K. (2025). Samordnad protest mot "turistifiering" i Europa. *Svenska Dagbladet*, 15 juni. <https://www.svd.se/a/kw9dO9/samordnadna-protester-i-europeiska-stader-mot-turistifieringen>

T

Tillväxtverket (2016). *Turismens begreppsnyckel – internationellt rekommenderade begrepp och definitioner*. <https://tillvaxtverket.se/download/18.6855b-fcf184896002ff9ae/1668765645155/Turismens%20begreppsnyckel,%202016.pdf#:~:text=Turism%20Tourism%20Turism%20omfattar%20m%C3%A4nniskors%20aktiviteter%20n%C3%A4r%20de,till%20resm%C3%A5l%20bel%C3%A4gna%20ut-anf%C3%B6r%20personens%20vanliga%20omgivning>

Tillväxtverket (n.d.) *Turismstatistik*. <https://tillvaxtdata.tillvaxtverket.se/statistikportal>

Travel and Tour World (2025). *Spanien, Italien och Nederländerna tillämpar nya begränsningar när Europa kämpar mot överturism*. 1 februari. https://www.travelandtourworld.se/nyheter/Artikeln/Spanien%2C-Italien-och-Nederl%C3%A4nderna%2C-till%C3%A4mpar-nya-restriktioner-n%C3%A4r-Europa-bek%C3%A4mpar-%C3%B6verturism/?utm_source=chatgpt.com

U

UNEP & UNWTO (2005). *Making tourism more sustainable: A guide for policy makers*. FN:s miljöprogram och Världsturismorganisationen. https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8741/-Making%20Tourism%20More%20Sustainable_%20A%20Guide%20for%20Policy%20Makers-2005445.pdf?sequence=3&BisAllowed=

V

Visit Sweden (2023). *Hållbar turism – vår strategi*. <https://www.visitsweden.com/om-oss/hallbarhet/>

Visita (2025). *När gästen betalar mer än notan*. Juni. <https://visita.se/app/uploads/2025/06/Nar-gasten-betalar-notan-turistskatterapporten-250624.pdf>

Nedskräpningen är ett av vår tids stora samhällsproblem. Skräpet skadar djur och natur, förstör haven, gör städer otrygga och kostar samhället mycket pengar – helt i onödan. Därför behöver vi stoppa nedskräpningen.

Håll Sverige Rent är en ideell obunden stiftelse. Arbetet finansieras av bidrag och projektmedel från företag och myndigheter samt genom insamling till 90-konto.

Håll Sverige Rent är medlem i GIVA och granskas av Svensk Insamlingskontroll.

www.hallsverigerent.se

90 | SVENSK
KONTO | INSAMLINGS
KONTROLL

**tryggt
givande**
givasverige